

M.P.05.55.749

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o grobach ofiar wojen i przemocy totalitarnej,

podpisana w Warszawie dnia 8 grudnia 2003 r.

(M.P. z dnia 23 września 2005 r.)

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o grobach ofiar wojen i przemocy totalitarnej

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Republiki Federalnej Niemiec, zwane dalej "Umawiającymi się Stronami",

- pragnąc uczcić ofiary wojen i przemocy totalitarnej, które spoczywają zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i Republiki Federalnej Niemiec,
- dążąc do godnego upamiętnienia i ochrony miejsc spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej, zgodnie z postanowieniami obowiązującego humanitarnego prawa międzynarodowego, a zwłaszcza Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. oraz Protokołu dodatkowego dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I) z dnia 8 czerwca 1977 r. i Protokołu dodatkowego dotyczącego ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II) z dnia 8 czerwca 1977 r.,
- w duchu Wspólnego oświadczenia z dnia 14 listopada 1989 r., jak również realizując artykuł 32 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 17 czerwca 1991 r.,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

Niniejsza umowa reguluje wszystkie kwestie związane z ustalaniem, dokumentowaniem, rejestracją, urzędzaniem, zachowaniem, należyтым utrzymaniem i ochroną miejsc spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej - polskich na terytorium Republiki Federalnej Niemiec i niemieckich na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej - jak również wszystkie sprawy związane z ekshumacją szczątków zwłok i ich godnym ponownym pochowaniem.

Artykuł 2

W rozumieniu niniejszej umowy następujące określenia oznaczają:

- 1) "polegli lub zmarli po Stronie niemieckiej wskutek wojen":
 - członków niemieckich sił zbrojnych,
 - osoby zrównane z nimi w świetle prawa niemieckiego,
 - inne osoby posiadające obywatelstwo niemieckie, które poniosty śmierć wskutek wojen 1914-1918 i 1939-1945 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - inne osoby posiadające obywatelstwo niemieckie, które utraciły życie wskutek przemocy totalitarnej

w latach 1945-1949 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2) "niemieckie groby wojenne":

- znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej miejsca spoczynku poległych lub zmarłych po Stronie niemieckiej wskutek wojen,
- znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej groby niemieckich ofiar przemocy totalitarnej;

3) "niemieckie cmentarze wojenne":

cmentarze lub części cmentarzy istniejące, odnajdywane lub mające powstać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na których pochowani są w większości polegli lub zmarli po Stronie niemieckiej wskutek wojen;

4) "polegli lub zmarli po Stronie polskiej wskutek wojen":

- członków polskich sił zbrojnych,
- osoby zrównane z nimi według prawa polskiego,
- inne osoby posiadające obywatelstwo polskie, które poniosły śmierć w wyniku wojen 1914-1918 i 1939-1945 na terytorium Republiki Federalnej Niemiec,
- Polaków, którzy w latach 1939-1945 ponieśli śmierć w wyniku przemocy totalitarnej, w szczególności jako więźniowie niemieckich aresztów, więzień, obozów koncentracyjnych i innych obozów oraz pracy przymusowej na terytorium Republiki Federalnej Niemiec,
- inne osoby posiadające obywatelstwo polskie, które utraciły życie w następstwie wojny w latach 1945-1949 na terytorium Republiki Federalnej Niemiec;

5) "polskie groby wojenne":

- znajdujące się na terytorium Republiki Federalnej Niemiec miejsca spoczynku poległych lub zmarłych po Stronie polskiej wskutek wojen,
- znajdujące się na terytorium Republiki Federalnej Niemiec groby polskich ofiar przemocy totalitarnej;

6) "polskie cmentarze wojenne":

cmentarze lub części cmentarzy istniejące, odnajdywane lub mające powstać na terytorium Republiki Federalnej Niemiec, na których pochowani są w większości polegli lub zmarli po Stronie polskiej wskutek wojen.

Artykuł 3

1. Umawiające się Strony są zgodne, iż miejsca spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej objęte są ochroną prawną tego państwa, na którego terytorium się znajdują.

2. Pomniki ofiar wojen i przemocy totalitarnej, które nie są zlokalizowane na cmentarzach wojennych w rozumieniu niniejszej umowy, objęte są ochroną prawną tego państwa, na którego terytorium się znajdują.

Artykuł 4

1. Umawiające się Strony gwarantują ochronę już istniejących i odnajdywanych grobów ofiar wojen i przemocy totalitarnej, swobodny dostęp do nich oraz prawo wiecznego spoczynku poległym i zmarłym wskutek wojen i przemocy totalitarnej. Umawiające się Strony dołożą wszelkich starań w celu zapobiegania powstawaniu w otoczeniu cmentarzy wojennych obiektów lub urządzeń nieliczących z powagą tych miejsc.

2. Umawiające się Strony uprawnione są do renowacji, porządkowania i pielęgnowania na własny koszt grobów i cmentarzy wojennych ofiar wojen i przemocy totalitarnej, o których mowa w artykule 2 niniejszej umowy, położonych na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony.

3. Rząd Republiki Federalnej Niemiec gwarantuje utrzymanie, renowację i pielęgnowanie na własny koszt polskich grobów i cmentarzy wojennych, określonych w artykule 2 niniejszej umowy, na terytorium Republiki Federalnej Niemiec.

4. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje utrzymanie, renowację i pielęgnowanie na swój koszt położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niemieckich grobów i cmentarzy wojennych poległych i zmarłych w latach 1914 - 1918, zgodnie z obowiązującymi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

przepisami o grobach i cmentarzach wojennych.

Artykuł 5

Umawiające się Strony będą sprzyjać zakładaniu ośrodków dokumentacyjnych, informacyjnych lub spotkań w pobliżu cmentarzy wojennych, jako elementu edukacji na rzecz wzajemnego zrozumienia i pojednania.

Artykuł 6

1. Umawiające się Strony zapewniają sobie wzajemnie prawo nieodpłatnego użytkowania gruntów pod cmentarze wojenne w charakterze miejsc wiecznego spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej.

2. Niniejsza umowa nie narusza praw własności. Wszelkie zmiany granic gruntów użytkowanych jako cmentarze wojenne rozstrzygane będą między Umawiającymi się Stronami lub instytucjami i organizacjami odpowiedzialnymi za realizację niniejszej umowy w duchu wzajemnego porozumienia.

3. Jeżeli obie Umawiające się Strony uznają, że cały obszar, lub jego część, nie będzie wykorzystywany w dalszym ciągu jako cmentarz wojenny, wówczas dotychczasowe prawo użytkowania wygasa.

4. Jeżeli grunt, na którym jest położony cmentarz wojenny lub jego część, ze względu na ważny interes państwa jest niezbędny do innych celów, wówczas Umawiająca się Strona, na terytorium państwa której znajduje się grunt, zmieni jego granice lub wskaże inny odpowiedni grunt i poniesie wszelkie koszty ekshumacji i powtórnego pochówku oraz urządzenia cmentarza.

5. Umawiające się Strony będą przeprowadzać konsultacje w celu wypracowania uzgodnionych decyzji w sprawach wytyczenia nowych granic terenu lub wyboru nowego terenu pod cmentarz wojenny, przeniesienia szczątków zwłok, a także sposobu urządzenia nowego cmentarza wojennego, włącznie z przeniesieniem pomników nagrobnych.

Artykuł 7

1. Umawiające się Strony będą zezwalać sobie wzajemnie, bez ponoszenia z tego tytułu kosztów i po uprzednim przedłożeniu im planów w celu wyrażenia zgody, na scalanie grobów ofiar wojen i przemocy totalitarnej, których przeniesienie uważane jest za niezbędne.

2. Przeniesienie szczątków zwłok niemieckich ofiar wojen i przemocy totalitarnej wykonywać będą grupy robocze wyznaczone przez Stronę niemiecką. Przeniesienie szczątków zwłok polskich ofiar wojen i przemocy totalitarnej wykonywać będą grupy robocze wyznaczone przez Stronę polską.

3. Po zakończeniu prac związanych z przeniesieniem szczątków zwłok sporządza się protokół, w którym wymienia się dawne i nowe położenie grobu, personalia osoby ekshumowanej, treść napisu na identyfikatorze oraz inne występujące przedmioty, pozwalające na identyfikację szczątków zwłok. Protokół stanowi również podstawę przekazania odnalezionych przy ekshumowanych szczątkach zwłok przedmiotów.

4. W przypadku gdy istniejące niegdyś cmentarze wojenne przestały istnieć wskutek zmian infrastrukturalnych, a przeniesienie szczątków zwłok nie jest już możliwe, Umawiająca się Strona, na terytorium państwa której cmentarze się znajdowały, zezwalać będzie drugiej Umawiającej się Stronie na jej wniosek i koszt na wzniesienie w godnej i odpowiadającej lokalnym warunkom formie miejsc pamięci. Jeżeli w tym celu niezbędne jest udostępnienie gruntu lub uzyskanie zgody władz lokalnych, każda z Umawiających się Stron udzielać będzie drugiej Umawiającej się Stronie poparcia przy składaniu odpowiednich wniosków i realizacji tego przedsięwzięcia w celu upamiętnienia.

5. Jeżeli dla umożliwienia ostatecznego pochowania na cmentarzu wojennym niezbędne okaże się prowizoryczne pochowanie szczątków zwłok ofiar wojen i przemocy totalitarnej, Umawiająca się Strona, na terytorium państwa, na którym są odnajdywane, podejmie działania mające na celu godne prowizoryczne pochowanie oraz oznakowanie grobów, przy uwzględnieniu przepisów obowiązujących w danym państwie.

Artykuł 8

Jeżeli na niemieckich lub polskich cmentarzach wojennych oprócz niemieckich lub polskich grobów wojennych znajdują się groby ofiar wojen i przemocy totalitarnej pochodzących z innych państw, fakt ten Umawiające się Strony uwzględnią przy podejmowaniu decyzji o zachowaniu i pielęgnowaniu tych grobów.

Artykuł 9

1. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej powierza realizację zadań wynikających z niniejszej umowy Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa ("Rat zur Bewahrung des Gedenkens an Kampf und Martyrium") z siedzibą w Warszawie.

2. Rząd Republiki Federalnej Niemiec powierza realizację zadań wynikających z niniejszej umowy Narodowemu Związkowi Niemieckiej Opieki nad Grobami Wojennymi - stowarzyszenie zarejestrowane ("Volksbund Deutsche Kriegsgraberfursorge e.V.") z siedzibą w Kassel.

3. Realizacja niniejszej umowy może zostać powierzona innej instytucji lub organizacji, za zgodą drugiej Umawiającej się Strony.

Artykuł 10

1. Przewiezienie szczątków zwłok niemieckich ofiar wojen i przemocy totalitarnej z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do Republiki Federalnej Niemiec wymaga uprzedniego udzielenia zgody przez Stronę niemiecką. Strona polska zezwala na przewiezienie szczątków zwłok jedynie w przypadku przedłożenia takiej zgody.

2. Zgoda Strony niemieckiej wymagana jest również w przypadku skierowanych do Strony polskiej wniosków mających na celu przewiezienie szczątków zwłok niemieckich ofiar wojen i przemocy totalitarnej do krajów trzecich.

3. Ustępy 1 i 2 niniejszego artykułu obowiązują odpowiednio do przewiezienia szczątków zwłok polskich ofiar wojen i przemocy totalitarnej do Rzeczypospolitej Polskiej lub krajów trzecich.

4. Wszelkie koszty i opłaty z tytułu przeniesienia i przewiezienia za granicę szczątków zwłok ofiar wojen i przemocy totalitarnej obciążać będą wnioskodawców.

5. Wszelkie zmiany miejsca spoczynku w celu przeniesienia i przewiezienia szczątków zwłok ofiar wojen i przemocy totalitarnej, przeprowadzane będą przez właściwych specjalistów pod bezpośrednim nadzorem określonych w artykule 9 niniejszej umowy instytucji i organizacji, przy obowiązkowym przestrzeganiu ustawodawstwa państwa, na którego terytorium odbywają się te zmiany.

Artykuł 11

1. Umawiające się Strony zobowiązują się do wymiany wszelkich posiadanych informacji dotyczących położenia miejsc spoczynku, ich liczby i wielkości oraz danych osobowych ofiar wojen i przemocy totalitarnej, niezbędnych do przeprowadzenia ich identyfikacji.

2. Umawiające się Strony udzielać będą instytucjom i organizacjom odpowiedzialnym za realizację niniejszej umowy wszelkiego możliwego poparcia, w szczególności w dostępie do dokumentów na temat ofiar wojen i przemocy totalitarnej drugiej Umawiającej się Strony, którymi dysponują lub w przyszłości dysponować będą organy władzy jej kraju.

Artykuł 12

1. W celu realizacji zadań wynikających z niniejszej umowy określone w artykule 9 niniejszej umowy instytucje i organizacje mogą w uzgodnieniu z drugą Umawiającą się Stroną delegować na terytorium jej państwa przedstawicieli i specjalistów.

2. Plany pracy podlegają uzgodnieniu pomiędzy określonymi w artykule 9 niniejszej umowy instytucjami i organizacjami.

3. Każda z Umawiających się Stron ma prawo bez wcześniejszego powiadomienia kontrolować działalność przedstawicieli i specjalistów drugiej Umawiającej się Strony.

4. Instytucje i organizacje określone w artykule 9 niniejszej umowy, wykonując swe prace wynikające z realizacji niniejszej umowy, w miarę możliwości korzystają z usług miejscowej siły roboczej i miejscowych materiałów w ramach wolnej konkurencji.

Artykuł 13

1. Sprzęt, środki transportu i inne materiały niezbędne do wykonywania prac wynikających z niniejszej umowy, czasowo wwożone przez instytucje i organizacje określone w artykule 9 niniejszej umowy z terytorium państwa jednej Umawiającej się Strony na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony, są zwolnione od ograniczeń wstępnych, należności celnych i zabezpieczenia odpowiednich należności.

2. Wwożony czasowo sprzęt i środki transportu odprawiane będą przy wwozie na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony bez opłat, z zastrzeżeniem że wymieniony sprzęt i środki transportu po zakończeniu prac zostaną ponownie wywiezione.

3. Materiały przeznaczone do zakładania, ozdabiania lub pielęgnowania grobów i cmentarzy ofiar wojen i przemocy totalitarnej pozostają wolne od wszelkich należności wwozowych, jeżeli organom celnym przedłoży się oprócz zwykłej deklaracji celnej dodatkowo:

- dokładny spis wwożonych towarów,
- podpisaną przez przedstawiciela instytucji lub organizacji określonych w artykule 9 niniejszej umowy deklarację zobowiązania, iż wymienione towary będą używane jedynie w celach przewidzianych w niniejszej umowie.

Artykuł 14

1. Instytucje i organizacje odpowiedzialne za realizację niniejszej umowy są uprawnione do bezpośredniego wykonywania - w ramach przepisów prawa obowiązującego na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony - wszelkich prac porządkowych, pielęgnacyjnych oraz budowlanych na cmentarzach wraz z budową infrastruktury odpowiedniej do ich użytkowania.

2. Instytucje i organizacje odpowiedzialne za realizację niniejszej umowy zobowiązują się do przestrzegania przepisów prawa obowiązujących na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony.

Artykuł 15

Spory dotyczące wykładni lub stosowania niniejszej umowy będą rozstrzygane w drodze rokowań właściwych organów Umawiających się Stron.

Artykuł 16

1. Umawiające się Strony poinformują się drogą dyplomatyczną o spełnieniu wewnętrznych wymogów niezbędnych dla wejścia niniejszej umowy w życie. Umowa wchodzi w życie w dniu otrzymania noty późniejszej.

2. Niniejsza umowa zawarta zostaje na czas nieokreślony. Umowa może być wypowiedziana przez każdą z Umawiających się Stron w drodze notyfikacji. W takim przypadku traci moc po upływie dwunastu miesięcy od dnia otrzymania noty o jej wypowiedzeniu.

3. Rejestrację niniejszej umowy w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych niezwłocznie po jej wejściu w życie spowoduje ta Umawiająca się Strona, na terytorium państwa której niniejsza umowa zostanie podpisana. Druga Umawiająca się Strona zostanie poinformowana o dokonanej rejestracji z podaniem numeru zarejestrowania natychmiast po uzyskaniu potwierdzenia tego faktu przez Sekretariat Narodów Zjednoczonych.

SPORZĄDZONO w Warszawie dnia 8 grudnia 2003 r. w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i niemieckim, przy czym obydwa teksty mają jednakową moc.